

הרצאה של זאב פרידמן מנכ"ל המרכז הישראלי לאפוטרופסות, באירוע השקת ספרו החדש, של עו"ד משה בן דוד: "אפוטרופסות הלכה למעשה, בבית הפרקליט בתל אביב ביום יב' ניסן תשע"ו 20.4.16

ראשית אבקש לפתוח בנימה אישית. ניהלתי את מינהל השירותים החברתיים-רווחה ובריאות הציבור בעיריית ת"א יפו במשך 2 עשורים. היינו אוונגרדיים בחוללות של מפעלי צדק חברתי וחסד כמו: דרי הרחוב, מסיל"ה למהגרי העבודה, מרכז חירום להגנה – "דרור" לנוער בסיכון הומולסבי, בחדשנות של תוכניות ושירותים בתחומי הילדים, בעלי המוגבלויות, נפגעי הסמים, הקשישים וניצולי השואה ובמצבי חירום, במיזוג הרווחה והבריאות וכדמ'. פעלתי במרחב של קודש. מאז שלהי 2008 אני בשליחות חברתית במרכז הישראלי לאפוטרופסות הקרן לטיפול בחסויים- במרחב של קודש קודשים. עברתי מקודש לקודש קודשים. נפלה בחלקי גם זכות מיוחדת לשמש שנים כאפוטרופוס לקרובת משפחתי נפגעת נפש, שנפטרה בשבת פרשת "קדושים" (מאד סמלי) עוד טרם כניסתי לתפקידי הנוכחי.

שירות האפוטרופסות, הוא מושג וערך יהודי עתיק יומין, המופיע במקורותינו, עוד מתקופת המשנה. ראוי לציין בערבו של חג הפסח, בערכים החברתיים של החג, באתוס של היציאה ממצרים, מברית הגורל שהיא ברית סיני של גאולת הגוף, לעבר ברית היעוד במתן תורה בהר סיני שהיא גאולת הרוח וקבלת הזהות הרוחנית, הערכית והמוסרית של עם ישראל כעם סגולה ואור לגויים, ראוי להדגיש שהיהדות בספר הספרים הנצחי, מדגישה לא רק זכויות, אלא בעיקר מדגישה חובות, המוטלות על החברה, המדינה, והמשפחה, בדאגה לגר ולתושב, ליתום ולאלמנה וגם לאדם חסר ישע שנברא בצלם אלוקים. שיח זכויות הוא שיח מבית מדרשו של העולם המערבי ואילו שיח חובות הוא מבית מדרשו של ארון הספרים היהודי.

שירות האפוטרופסות, הוא כלי ואמצעי ואיננו תכלית או מטרה. אין אדם שמסכים לותר על חירותו וחופש פעולתו וממילא, להסכים למינוי אפוטרופסות. לכן, על שירות האפוטרופסות, לפעול ברגישות יתירה, בשקיפות ובשותפות עד כמה שניתן עם האדם תחת אפוטרופסות, עם בני המשפחה והגורמים הממשקיים השונים.

שירות האפוטרופסות דומה לכיפת ברזל אנושית של חמלה, שבאה להגן על כספו רכושו וגופו של אדם הנזקק לכך, לשם מניעת עושק ניצול ועוולות, מפני אנשים רעים. האפוטרופסות הוא שירות הוליסטי, מעין קליידוסקופ של החיים. הוא איננו חד ערכי, אלא מתנהל על מנעד ורצף שבין שני קטבים. **הקוטב האחד** מייצג את האחריות למימוש הסמכות שניתנת לאפוטרופוס מבני המשפחה או לתאגיד האפוטרופסות על ידי בית המשפט, "להיכנס לנעליו" של האדם ולפעול כמבחן "האדם המסור", כפי שהיה נוהג עם הוריו או ילדיו, בהגנה על זכויותיהם ולספק את צרכיהם. **הקוטב השני** מייצג את הרגישות והחמלה הנדרשים מהאפוטרופוס, לשמירה על כבודו רצונו וחירותו של האדם, ככל שניתן.

שירות האפוטרופסות, נע על המנעד הזה, בין שני קטביו, בטיפול הפרטני היום יומי, בכל אדם תחת מינוי אפוטרופסות. הראיה ההוליסטית של שירות האפוטרופסות, עושה הכול לכבד את רצונו של האדם, והשאיפה היא שהערכים של רצונו של האדם וגם טובתו, אוחזים זה ביד זה. **זה מצב שנקרא- "רצוטוב".** שילוב של רצונו וגם טובתו. אבל במצב שרצונו עלול חלילה לסכן את טובתו, בנושאים של גרימת נזק כספי, רכושי וגופני, אני סבור שערך טובתו יגבר על ערך רצונו.

מניסיוננו בפרקטיקה היום יומית, אנו עושים הכול ככל שניתן, ליזום מרחב קבוע של שיתוף פעולה, עם האדם תחת אפוטרופסות ובני משפחתו, בחיזוק והעצמה של הראיה ההוליסטית, הנעה על מנעד וספקטרום האחריות והסמכות עם בוחן מציאות, על מנת להגן ולדאוג לאיכות חייו של האדם. אני שמח שבתיקון 18 לחוק, העבירו מן העולם את המונח חסוי, שאינו מכבד את האדם. אני כבר מאז שנכנסתי לתפקידי לפני כשבע שנים, נמנעתי מהשימוש בשם חסוי ומשתמש בשמו של האדם- מר/ גברת וכו'.

תיקון מס' 18 של חוק הכשרות והאפוטרופסות, כוללת חלופות למוסד האפוטרופסות. כמו למשל, מתן ייפוי כוח מתמשך ותומך החלטה. השתתפתי בכל דיוני ועדת חוקה בראשות ח"כ

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

ניסן סלומיאנסקי, בתהליך תיקון החוק. הדיונים התנהלו במשך כ-20 דיונים. התבטאתי בדיונים, שבתפיסת עולמי- של רצף נזקקויות של אנשים ורצף של שירותי הגנה, יש לברך על ייצור מניפת חלופות של שירותי הגנה מלבד אפוטרופסות. אך באותה נשימה אל לנו לראות את ההגנה על אנשים חסרי ישע, כמשהו בינרי, של משחק סכום אפס, מעין הכול או לא כלום. אלא יש לראות את קשת התערבויות ההגנה על האדם, כמנעד, בספקטרום של חלופות ורצף שירותי הגנה מיטביים, על כספם, רכושם, גופם, כבודם ואיכות חייהם.

האתגר הוא לבחון מקצועית את החלופה המיטבית מבין החלופות השונות, לגופו של אדם תוך שילוב מיטבי ככול שניתן את מונח הרצוטוב- רצונו וטובתו. אבל שוב, לדעתי הטובה תגבר על הרצון במקרה שעלול להיגרם נזק לאדם.

יש למנוע פגיעה במוסד האפוטרופסות, אלא יש לחזקו ולמנוע מגמות שראות מוסד זה כשולל זכויות ואוטונומיה של האדם במינוי אפוטרופסות. זאת הכללה שיפוטית שאיננה מבוססת כלל ועיקר. יש לחזק את הרגולציה על שירות האפוטרופסות, אך גם לשמור ולטפח את התאגידים וההון האנושי המקצועי האיכותי הפועל בהם. עלינו להימנע ממגמות או אופנות של "עולם ישן נחריבה ועולם חדש נבננה", אלא לדבוק ב: "הישן יתחדש והחדש יתקדש". אל לנו לשפוך התינוק עם המים.

אני מיצר על כך שבסופו של תהליך לא התאפשר בתיקון החוק מתן שירות יפוי כוח מתמשך גם לתאגידים. בזאת נשלל רצון של אדם למנות תאגיד.

בדיונים בכנסת ספרתי בין השאר על חיי היום יום של תאגיד האפוטרופסות אותו אני מנהל, כך למשל, ספרתי על **אלכס** האדם הצעיר שרצונו לנסוע לרומניה התגשם ולא נפגעה טובתו. ספרתי על **פנינה** בת ה-103 שהביעה רצון להישאר בביתה ולא לסידור מוסדי ובדרך של לקיחת משכנתא הפוכה היא מאושרת בביתה. ספרתי על **מילכה** הסובלת מדמנציה שבדרך יצירתית של מורה לריקודים אחת לשבוע שיפר את מצבה ונמנעה כוונת מנהלי הדיור המוגן היוקרתי להדיר אותה מהמקום. ספרתי על **דוד** שרצה להתגייס לצבא. ספרתי על **שמואל** האסטרונום שחובר למחשב להפיג בדידותו, ספרתי על המינוי לאחרונה של **חיה** שהייתה שותפה בתהליך המינוי. ספרתי על **קתרין** המורה לאנגלית שנוצלה כלכלית על ידי תלמידה ועם קבלת המינוי דאגנו לתקן העוול שנגרם לה. וגם את העברתה לדיור מוגן של דוברי אנגלית. ספרתי על החזרת הדירה **ליפה** לאחר שנוצלה על ידי שכן. ספרתי על **אמיתי** ילד בר המצווה שרצה לקיים לו בר מצווה כמו חבריו. ספרתי על **ארז** שיזמנו סיום מינוי אפוטרופסות ושחרורו. ספרנו על **שרה** שנושלה מצוואה. ספרנו גם על **דוד** שרצה לתרום ספר תורה ועל **כרימה** שבסיוע העירייה ועמידר שביתה הרעוע שופץ למגורי אדם.

בכל הדוגמאות הללו אין כאן יד נעלמה, אלא יד חומלת, מקצועית ומתגייסת של האפוטרופוס. כל אדם בטיפולנו הוא סיפור של ההגדה, כנגד ארבעה בניס דיברה ההגדה, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול. **וו החיבור** כל הסיפורים נאגדו אצלנו בשתי חוברות של אסופת סיפורים שאפשר לראותם באתר שלנו.

בדיונים בכנסת אמרתי שהאתגר שלנו הוא לחבר לנקודת מפגש את אנשי השמים התנועות לזכויות האזרח עם אנשי הארץ - אנשי הפרקטיקה. אנשי השמים ירדו למטה ואנשי הארץ יעלו למעלה ואז יוצר מרחב של "שמים וארץ נשקי אהדדי". אך עלינו להבין שכל חקיקה טובה ככל שתהא, דורשת משאבים. בתיקון מס' 18 נאמר שאין עלות לתיקון החוק. עלינו לדעת שגם זכויות וגם חובות עולות כסף.

זאת לדעת שבמדינת ישראל כ-50 אלף אפוטרופסים שמתוכם כ-7000 בתאגידים. בעבודת המחקר של עו"ד רות סלפטר היא ערכה השוואה למדינות בעולם. בישראל יחסית אין ריבוי אפוטרופסים. רק 1.63% מקרב האוכי, בהשוואה לשיעורים גבוהים יותר במדינות מערביות.

אני מצר על כך שחיים בקרבנו אלפי אנשים שרשויות הטיפול במדינה בגלל עומס המוטל עליהם, אינם מסוגלים לאתר אותם ולהמליץ על רשת הגנה של אפוטרופסות עבורם. אנשים אלו חסרי ישע, מוטלים לגורלם וחשופים לניצול כספי רכושי גופני ורגשי יום יומי.

התאגיד הוא אפוטרופוס ואל לו להחליף בשום דרך את הגורמים הטיפוליים בקהילה. עליו לפעול להגדרת תחומי האחריות והסמכות של הגורמים המעורבים בהגנה על החסויים. על תאגיד האפוטרופסות, לפעול בשקיפות ושותפות עם רשתות השירות, הקהילתיים והמוסדיים. בנוסף, יש

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

לפעול בחקיקה, למזג את האחריות הממשלתית, על גופם ורכושם של החסויים, תחת קורת גג אחת. כיום, קיים פיצול בין משרדי המשפטים והרווחה, בכל הנוגע לרגולציה על הגוף (משרד הרווחה) והרכוש (משרד המשפטים). ראוי לשבח את ניסוי הפיילוט ביוזמת האפוטרופוס הכללי, המתנהל בימים אלו, לריכוז הוליסטי של הטיפול האפוטרופסי בגוף וברכוש, תחת קורת גג אחת. ראוי גם לשבח את היוזמה של האפוטרופוס הכללי לקבל לראשונה בשנת 2016, מימון ממשלתי לאנשים תחת אפוטרופסות מעוטי יכולת.

המרכז הישראלי לאפוטרופסות-הקרן לטיפול בחסויים, ייחודיותו, בערכיו, חזונו ובתשתיות הארגוניות והמקצועיות שפיתח. ייחודיותו, בהיותו גוף שהוקם על ידי משרד המשפטים, ושבמועצת הנאמנים שלו חברים שני נציגי משרדי הרווחה והמשפטים. ייחודיותו בהיותו גוף מבוקר על ידי משרד מבקר המדינה ובחובת ההתמנות שלו. בראש הועדה העליונה של התאגיד עומד כב' השופט בדימוס, של בית המשפט העליון, תאודור אור.

שירות האפוטרופסות הוא שליחות חברתית עם משמעות חשובה שיש בו זכות וגם חובה. אך אין בכך די. מנותן שירות האפוטרופוס, נדרשים הבנה והיכרות בסיסיים, בתחומי ידע רב תחומיים, - משפטים, מינהל, כלכלה, עבודה סוציאלית, פסיכולוגיה, סיעוד, נדל"ן, חשבונאות ובנקאות. בנוסף, עולמות התוכן בשירותי האפוטרופסות כוללים מגוון רחב של נושאים, - יחסי גומלין במשפחה, כשרות משפטיות, ירושה והורשה, צוואות, בריאות ובריאות הנפש, פסיכוגריאטריה, לקויות וצרכים מיוחדים, בעלי מוגבלויות, הכרות עם המגזרים השונים: ממלכתי, מקומי, ציבורי ועסקי. הכרות עם חוקים ותקנות, הכרות עם רשתות וארגונים התנדבותיים והחברה האזרחית. אין כיום מסגרת אקדמית כלשהי, קורס או חוג, העוסקים בתחום האפוטרופסות ובהכשרה לתפקיד אפוטרופוס. אין גם מסגרת אקדמית העוסקת בפיתוח ידע, במחקר ובהכשרת אפוטרופסים בפועל.

אני שמח לבשר על שתי תוכניות שיוצאות לדרך - עם שערי משפט קורס אפוטרופסות ועם החוג לרגנטולוגיה במחוז חיפה. אין כיום מערך הסדרה של רישוי של נותן שירותי האפוטרופסות. במהלך השנים, נצבר מידע וידע מקצועי רב, בקרב תאגידי אפוטרופסות. הפרופסיה האפוטרופסית, קיימת דה פקטו ואיננה מוסדרת דה יורה. **האתגר** הוא להקים תשתית של מערך רישוי לנותן שירותי האפוטרופסות ולפעול להקמת מסגרת של הכשרה ופיתוח ידע ומחקר בעולם התוכן של אפוטרופסות, במסגרת אוניברסיטאית או מכללה. אני גם סבור שבמציאות הנוכחית יש למזג את תאגידי האפוטרופסות לגוף מדינתי אחד. הפיצול וריבוי תאגידים, איננו מבורך.

לסיכום, ההגנה על שלומם הגופני, הנפשי והכלכלי של חסרי הישע בקרבנו. מחייבת מדיניות ממשלתית כוללת, לאפשר לנותני שירותי האפוטרופסות לפעול באופן מיטבי, למימוש זכויות וצדק חברתי, לכל אדם שהוא במעמד של אדם תחת אפוטרופסות. מי ייתן ותקוים התפילה מראש השנה: "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, ולא תכלים לנצח כל החוסים בך".

לסיום כמה מילים לחתן השמחה, עו"ד משה בן דוד. משה הוא אדם מיוחד שעליו נכתב השיר: **אנשים טובים באמצע הדרך.** משה הוא איש מקצוע, בר אוריין, לב שומע בעל חוכמת הלב. אבל משה הוא התגלמות המענטש, אדם טוטלי במלוא מובן המילה. אדם שאליו כיוון מיכה המורשתית: " הגיד לך אדם מה ד' דורש ממך: כי אם עשות משפט, אהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך. משה הוא שילוב הכול- משפטן מעולה, איש משפחה, חבר אמיתי, נהג אמבולנס, יו"ר מזכירות הישוב בו הוא גר ועוד כהנה וכהנה.

משה בספרו: "אפוטרופסות הלכה למעשה". תורם לארון הספרים, הגדה נוספת של מדרש ומעשה בסיפור ובנרטיב של האפוטרופסות. על היותו נחשון ביוזמתו, נברך אותו בברכת "הטוב והמטיב".
חג חירות שמח